

A man and a woman are seen from behind, standing on a grassy hill. The woman has long, curly blonde hair and is wearing a dark dress with a large, full skirt and a plaid skirt overlay. The man has short, curly blonde hair and is wearing a dark jacket and a plaid skirt. They are looking out over a body of water towards a range of mountains under a cloudy sky. The entire image is framed by a decorative border of stylized, interlocking geometric shapes in a golden-brown color.

YLÄMAA

KAISA IKOLA
YLÄMAAN
KAPINALLISET

 SAGA
EGMONT

Ylämaan kapinalliset

Kaisa Ikola

Ylämaan kapinalliset

SAGA Egmont

Ylämaan kapinalliset

Cover image: Shutterstock

Copyright © 1995, 2020 Kaisa Ikola and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727151441

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13.4 million euros annually to children in difficult circumstances.

”Appin sijaitsee rannikolla ja on hedelmällistä ja kaunista seutua; maaperä on hyvää sekä viljanviljelyyn että laiduntamiseen. – Tämän alueen ihmiset ovat pitkiä, vahvoja ja hyvinvoipia, he ovat tavallaan protestantteja, mutta, kuten on havaittu, suosivat papistoa, joka ei ole vannonut uskollisuudenvalaa, ja ovat suorastaan mielipuolisia innossaan palauttaa Stuart-suku valtaistuimelle.”

The Highlands of Scotland in 1750

Sanaselityksiä

Alba (gael.) – Skotlanti

Aonghuis – Angus-nimen gaeliläinen muoto

Beannachd leat (gael.) – ole siunattu

Bòcan (gael.) – kummitus

Bonnie (skotl. murrettä) – kaunis, korea

Calum – Malcolm-nimen gaeliläinen muoto

Cateran – karjanrosvo, skoteista käytetty halventava nimitys

Chevalier (ransk.) – ritari; Charles Edward Stuartista käytetty nimitys

Chevalier St. George (ransk.) – Pyhän Yrjön ritari; Jaakko Stuartista käytetty nimitys

Claymore – raskas skottilainen lyömämiekka

Dhé! (gael.) – hyvä Jumala!

Dhia gleidh sinn! (gael.) – Jumala varjelkoon!

Ghràidh (gael.) – rakas

Gillie (gael.) – päällikön seurueen mies

Giorsal (gael.) – sulotar
Haggis (engl.) – lampaan sisälmyksistä ja kaurajauhoista valmistettu skotlantilainen ruokalaji
'Ille (gael.) – poika
Jakobiitti – Jaakko Stuartin kannattajista käytetty nimitys
Lachuinn – Lachlan-nimen gaeliläinen muoto
Lairdi (skotl. murretta) – tilanherra
Laochain (gael.) – sankari (hyväilysana)
Ma foi (ransk.) – kunniani kautta!
Mairead – Margaret-nimen gaeliläinen muoto
M'eudail (gael.) – kultaseni
Mhóir (gael.) – minun
Mo bhean (gael.) – vaimoni
Mo cridhe (gael.) – sydämeni
Mo Dhia, ane laird oig! (gael.) – Jumalani, onko se nuori lairdi!
Mon ami (ransk.) – ystäväni
Oig (gael.) – nuori, nuorempi
Philabeg (gael.) – kiltti
Pibroch (gael.) – säkkipillillä soitettu sävelmä
Plaid (engl.) – ylämaalaispuvun viitta
Saighdear dearg (gael.) – punainen sotilas, so. punatakki
Sassenach (gael.) – englantilainen
Sgian dubh (gael.) – tavallisesti sukassa pidettävä veitsi
Slogan (gael.) – sotahuuto
Sporran (gael.) – ylämaalaispuvun laukku
Tartan – kansallispuvussa käytetty ruudullinen kangas
Tearlach – Charles-nimen gaeliläinen muoto
Whig – Hannoverin hallisijasuvun kannattajista käytetty, alkuaan halventava nimitys

Prologi

1.5.1707

Glasmoren kartano Appinissa Uisge an Tobar -joen rannalla oli synkän hiljainen. Varhain aamulla oli Alexander Stewart käynyt nostamassa salkoon surunauhoitetun Skotlannin lipun, ja vaikka aurinko paistoi ja taivas kaikui lintujen laulusta, nuo mustat hulmuavat nauhat tuntuivat vievän kaiken ilon tästä toukokuun päivästä.

Sisällä salissa Alexander tuijotti ulos ikkunasta tajuamatta, miten vihreä nurmikko oli ja miten kukat avasivat nuppujaan. Hän ei nähnyt silmissään mitään muuta kuin kaksi tulikirjaimin kirjoitettua sanaa: Yhdistynyt kuningaskunta.

– Sandie. Hänen vaimonsa Margaret oli kulkenut huoneen halki niin äänettömästi, ettei mies ollut kuullut hameiden kahinaa. – Täytyyhän sinun tulla syömään.

– Kiitos, ei ole nälkä. Anna Malcolmin syödä vanukasosuuteni, hän pitää siitä.

– Kuule nyt. Meg pyörähti miehensä eteen ja ravisteli tätä lempeästi. – Me kaikki tiedämme, että poliitikot ovat typeryksiä, mutta sen tähden ei tarvitse näännyttää itseään nälkään!

Sandie katsoi alas vaimonsa vinoihin pikimustiin silmiin.

– Nälkään nääntymisen vuoksihan me juuri jouduimme tähän onnettomuuteen!

Meg huokasi toivottomana. Itse asiassa hän oli täsmälleen samaa mieltä Sandien kanssa, mutta toivoi silti, ettei tämä olisi vain seissyt siinä niin synkän näköisenä. Eiväthän he voineet mitään asiain tilalle.

Oli kulunut lähes kolmekymmentä vuotta siitä, kun Meg ja Sandie oli vihitty Corrie an Currassa. He olivat olleet niin hupsun onnellisia yhdessä – joskus Megistä tuntui, että ne olivat viimeiset onnen ajat, jotka elämällä oli hänelle tarjottavana. He olivat saaneet kaksi tytärtä, Maryn, joka oli ollut jo yhdeksän vuotta naimisissa lochaberilaisen Andrew Cameronin kanssa, ja Faithin, joka yhä oli naimaton, ja lopulta kauan kaivatun pojan, ja sitten maailma olikin kääntynyt ylösalaisin. Ensin Kaarle II oli kuollut ilman laillista perillistä ja hänen julkikatolinen veljensä Jaakko oli kruunattu kuninkaaksi – Jaakon katolistamisyrityksiin kyllästynyt parlamentti oli kutsunut hallitsijaksi Vilhelm Oranialaisen, joka oli naimisissa Jaakon tyttären Marian kanssa – Jaakko oli paennut Ranskaan, mutta joukko hänen skotlantilaisia kannattajiaan, *jakobiitteja*, oli noussut kapinaan Dundeen varakreivin johtamina. Kapina, johon niin Sandie kuin Megin veli Keithkin olivat satojen muiden tavoin osallistuneet, oli kukistettu Dunkeldissa, minkä jälkeen uusi kuningas oli vaatinut uskollisuudenvalaa Ylämaan klaaneilta.

Koska Glencoen MacDonaldien päällikön vala oli myöhästynyt muutamia päiviä, oli joukko Glenlyonin

Campbellin johtamia sotilaita murhannut klaaninpäällikön ja 36 hänen klaaninsa miestä, naista ja lasta – Meg vapisi vieläkin sen muistaessaan, sillä Glencoen Mac-Donaldit olivat sukua hänelle ja lisäksi Appinin naapureita – ja sitten olivat kuolleet Sandien vanhemmat vain muutaman viikon välein – ja lopulta oli tullut viesti, että Megin veli Will, joka oli ollut erään englantilaisen laivan ensimmäinen perämies, oli hukkunut.

Kaikista näistä suruista hän oli jotenkin selvinnyt, mutta selviäisikö hän tästä? Selviäisikö Skotlanti tästä? Sillä uusi vuosisata oli tuonut vain uuden tuskan. Tänä päivänä, toukokuun ensimmäisenä, Skotlanti oli liitetty Englannin kanssa Yhdistyneeksi kuningaskunnaksi. Ei auttanut, vaikka hallitsijana oli ollut vuodesta 1702 lähtien Anna Stuart; Englannin parlamentti oli päättänyt, että mikäli Anna kuolisi ilman perillisiä, valta siirtyisi Hannoverin vaaliruhtinatar Sofialle ja hänen jälkeläisilleen.

– Mutta täytyyhän unionissa olla jotakin hyvää, yritti Meg vakuuttaa. – Tarkoitan – eihän parlamentti olisi suostunut siihen muuten! Saammehan me avustussumman – kokonaista 400 000 puntaa – saamme pitää omat lakimme...

– Avustussumman! pärskähti Sandie äärimmäisen halveksivasti. – Se on hinta, *mo cridhe*; hinta siitä, ettemme tuota harmia herroille englantilaisille! Äläkä tule puhumaan minulle parlamentista. On vain yksi parlamentti, ja se on Lontoossa – ylähuoneessa tulee istumaan 190 englantilaista ja vain 16 skotlantilaista lordia – käsitätkö! *Sassenachit* voivat puhalttaa skottien mielipiteet piiloon maton alle kuin kiusallisen pölyn!

– Entä... kauppa? Meg koetti epätoivoisesti keksiä jotakin hyvää tästä kauheasta unionista. – Se vapautuu...

– Cromwell vapautti kaupan, Sandie vastasi hiljaa. – Sinä olet Mary Fraserin tytär, sinun pitäisi tietää! Halvat englantilaiset tuotteet tulevat taas rajan yli, ja kuka silloin enää ostaa mitään skotlantilaista? Meidän kauppamme kuolee, ja saatpa nähdä että jollakin konstilla ne lierot luikertelevat meidän tuomioistuimiimme. Neljäsataa vuotta me olemme olleet vapaita ja itsenäisiä, Meggie! Neljäsataa vuotta me olemme taistelleet milloin etelärajalla, milloin Ylämaalla! Neljäsataa vuotta meidän miehemme ovat vuodattaneet vertaan tämän maan edestä – ja entä nyt? Nyt meidän isänmaamme on murhattu, kuten lordi Belhaven viime syksynä sanoi – jospa se olisi murhattu miekalla eikä sulkakynällä! Sandie peitti äkkiä kasvot käsiinsä ja purskahti itkuun.

Meg seisoj järkyttyneenä miehensä vieressä. Hän tiesi kyllä, ettei Sandie liioitellut, niin paljon hänkin englantilaisia tuns. Nämä olivat kyllästyneet taistelemaan Skotlantia vastaan ja päättäneet rauhoittaa sen kerralla.

– Isä!

Ruokasalin ovi oli avautunut ja siitä kurkisti pieni vaalea pää. Meg hymyili surumielisesti. Hän oli synnyttänyt miehelleen pojan vasta nelikymmenvuotiaana, ja niinpä 7-vuotias Malcolm olikin koko talon lemmikki. Tämä työnsi oven kokonaan auki ja astui sisään näyttäen hyvin huolestuneelta.

– Miksi isä itkee?

Sandie hillitsi itsensä ja kääntyi.

– Etkö sinä ole syömässä päivällistä, *'ille mhoir?* hän kysyi.

– Minä söin jo. Malcolm tuli ikkunan luo. Hänellä oli isänsä vaalea taipuisa tukka ja äitinsä tummat salaperäiset silmät, jotka nyt olivat laajenneet pelästyksestä. – Onko joku kuollut?

– On, poikaseni. Sandie nosti Malcolmin syliinsä. – Skotlanti on kuollut.

– E-ei, Malcolm vastusti epävarmasti ja vilkaisi äitiinsä. – Eihän ole!

– Kyllä se on. Englantilaiset ovat tappaneet sen.

– Mutta minä tapan englantilaiset! Malcolm huudahti äkkiä ja iski nyrkkinsä isänsä rintaan kuin vahvistaakseen sanojaan. – Minä menen sotaan niin kuin isoäiti ja isoisa ja isä ja Keith-eno... Ja minä tappelen niin kauan, että englantilaiset menevät koteihinsa ja antavat meidän olla rauhassa!

Meg nauroi pienelle miehenalulle, jolla oli niin kovin kelttiläinen luonto.

– Sitten, pikku soturi, minä luulen että joudut tappelemaan tuomiopäivään asti, hän sanoi pehmeästi.

Nuori jakobiitti 1715–1716

*”On hyvä, että koko Skotlannin Ylämaa on nyt nousemassa
kuninkaan ja maan puolesta.”*

Marin jaarlin kirjeestä Invernonin Jack Forbesille 9.9.1715

1. luku

Malcolm Stewart

Heinäkuun lopun aamu armon vuonna 1715 oli valjennut sumuisena ja viileänä. Skotlannin Ylämaan nummet kimalsivat kasteesta, vaalea utu oli peittänyt järvet, ja kosteus tunki punaisten sotilastakkien alle.

Kahdeksas ratsuväkikomppania oli lähtenyt Glasgow'sta kaksi päivää aiemmin. Heidän oli määrä jäädä talvileiriin Appiniin ja pitää yllä järjestystä Stewartin kuumaverisen klaanin keskuudessa. Miehet olivat väsyneitä, hevoset samoin; vain toisinaan joku yritti piristää tunnelmaa jollakin kömpelöllä sukkeluudella skotlantilaisista.

– Meidän olisi pitänyt leiriytyä yöksi, sanoi edellä ratsastava eversti adjutantilleen. – Mutta luulin, ettei Clachan Gleniin ole enää pitkälti.

– Clachan Glen, mutisi adjutantti huonotuulisesti ja värisi kylmästä. – Mikä nimi!

– Se merkitsee Laaksokylää, eversti hymähti. – Lähistöllä kuuluu olevan jokin kartanokin – ehkä tapaamme myös

sivistynyttä väkeä. Älkääkä näyttäkö noin huonotuuliselta.
Minäkin olen ylämaalainen.

Adjutantti ryhdistäytyi. Hän oli uusi virassaan ja tahtoi tehdä hyvän vaikutuksen everstiin.

– Luuletteko, että meitä tarvitaan täällä, sir?

– Ylämaalla tarvitaan aina sotaväkeä rauhoittamaan klaaneja, se on minun mielipiteeni. Ja nyt hallitus aavistaa kapinaa – *jakobiitit* eivät sulata uutta kuningasta.

– Jaakko Stuartinko he tahtovat?

– Tietysti, olihan hänen isänsä kerran hallitsijamme. En millään muotoa aio esiintyä *jakobiittisesti*, mutta mielestäni parlamentti olisi voinut sittenkin tehdä paremman valinnan. Kansa luottaisi enemmän kuninkaaseen, joka puhuisi sen omaa kieltä.

Adjutantti katki naurahduksensa yskäisyyn. Kohta vuoden Yhdistynyttä Kuningaskuntaa Anna Stuartin kuoleman jälkeen hallinnut Hannoverin vaaliruhtinas Yrjö istui tällä hetkellä aamiaisellaan Buckinghamin palatsissa, mutta puhui seuralaisilleen saksaa.

– Kuulkaahan, Smith, eversti samassa jatkoi, – luuletteko että olemme menossa oikeaan suuntaan? Laskujeni mukaan meidän pitäisi nyt olla tuossa kylässä.

– Minun suuntavaistoni ei petä koskaan, vakuutti adjutantti, – mutta ehkä olisi ollut parempi ottaa opas. Tämä kirottu sumu! Eihän täällä näe kyynärän vertaa eteensä.

– Minä näen kuitenkin puita, ja kartan mukaan Clachan Glenin lähellä on metsä. Eversti katsoi kelloaan. – Puoli yhdeksän – meidän on täytynyt kulkea harhaan jossakin. No, nyt vain ratsastamme metsän halki ja... Seis!

**1700-luvun alussa eletään Skotlannin kohtalonvuosia, ja
koko Ylämaan elämäntapa on uhattuna.**

Ylämaan jakobiittikapinalliset pyrkivät kaatamaan Englannin valtaistuimen, ja Megin poika, tunnollinen Malcolm, jatkaa klaaninsa vallankumouksellista perinnettä. Malcolmin tytär Kitty puolestaan tunnetaan pian niin kauneudestaan kuin turhamaisesta luonteestaan. Historiallisten yhteenottojen keskellä Kitty kapinoi perheen ja klaanin odotuksia vastaan ja yrittää löytää paikkansa myös rakkauden myllerryksissä.

Ylämaan kapinalliset on kolmiosaisen Ylämaa-sarjan viimeinen teos, joka huipentaa kapinoivan klaanin jännittävän saagan ja vie lukijan keskelle Skotlannin lumoavia nummia ja tarunhohtoisia linnoja.

Kaisa Ikola (kirjoittaa myös nimellä **Kaisa Viitala**) on suomalainen historiantutkija ja kirjailija, joka tunnetaan mm. suosituista historiallisista romaaneistaan ja hulvattomista lastenkirjoistaan. Ikolan historialliset kertomukset ovat täynnä toinen toistaan rakastettavampia hahmoja, ja niistä monet sijoittuvat Skotlannin jylhiin maisemiin.